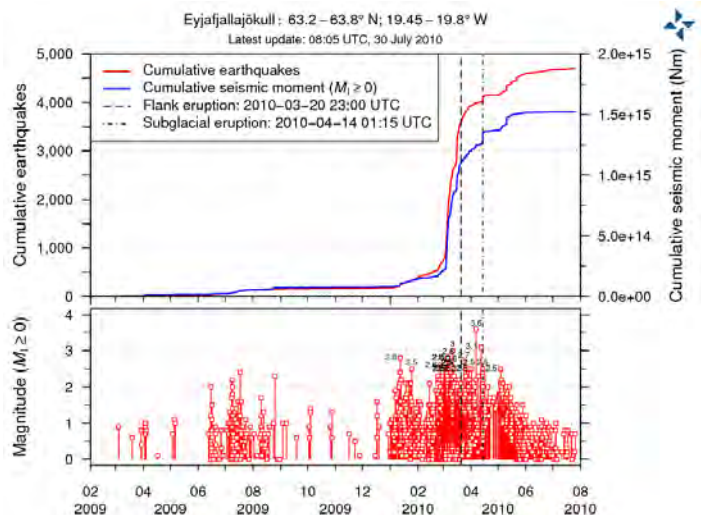

Jarðskjálftahrinur í Eyjafjallajökli.

Frá því á árinu 1994 hafa orðið nokkrar afmarkaðar jarðskjálftahrinur í og við Eyjafjallajökul. Vísindamenn á Veðurstofu Íslands og Jarðvísindastofnun Háskólans (áður Jarðfræðastofu Raunvísindastofnunar H.Í. og Norrænu eldfjallastöðvarinnar) hafa fylgst með þessum jarðskjálftahrinum. Net jarðskjálftamæla hefur verið þétt í kringum fjallið, komið hefur verið upp GPS mælistöðvum til að mæla jarðskorpuhreyfingar og ratsjármyndir úr gervitunglum hafa verið notaðar til að skoða breytingar á hæð lands.

Niðurstöður rannsókna hafa verið þær að árin 1994 og 1999 hafi fjallið þanist út í jarðskjálftahrinum. Af þessu hafa jarðvísindamenn dregið þá ályktun að bæði þessi ár hafi komið kvikuinnskot í jarðskorpuna djúpt undir Eyjafjallajökli.

Seinni hluta sumars á síðasta ári varð jarðskjálftahrina undir Eyjafjallajökli og var hún um margt sambærileg við hrinur sem urðu í fjallinu á árunum 1994 og 1999. Í þessar hrinu urðu um 200 jarðskjálftar. Um síðastliðin áramót hófst svo jarðskjálftavirkni undir Eyjafjallajökli á ný. Hún var áköfust um miðjan janúar en dvínaði þegar kom fram í febrúar. Síðari hluta febrúar jókst jarðskjálftavirknin á ný og hélst fram í eldgosíð sem hófst á Fimmvörðuhálsi þann 20. mars 2010.

Eldgos á Fimmvörðuhálsi.

Rétt fyrir miðnætti þann 20. mars barst tilkynning til fjarskiptamiðstöðvar ríkislögreglustjóra frá Múlakoti um að eldur væri upp í Mýrdalsjökli. Næstu mínútur gengu símtöl milli fjarskiptamiðstöðvar, bakvaktarmanns almannavarnadeildar (AVD), jarðskjálftavaktar Veðurstofunnar, lögreglustjórans á Hvolsvelli og lögreglunnar á Hvolsvelli þar sem staðan var metin. Jafnframt reyndu fyrirtaldir aðilar að afla frekari upplýsinga til að átta sig betur á staðsetningu eldsumbrotanna. Þegar þarna var komið sögu sást ekki gosórói á jarðskjálftamælum Veðurstofunnar svipað því sem gerst hefur í eldgosum í Grímsvötnum og Heklu. Á grundvelli þeirra upplýsinga sem fengust og út frá atburðarás liðinna vikna ákváðu lögreglustjóri og bakvaktarmaður AVD kl. 00:15 að ræsa rýmingaráætlun vegna eldgosa í Eyjafjallajökli. Þeirri ákvörðun var komið til varðstjóra Neyðarlínu og kl. 00:17 tilkynnti hann bakvakt AVD að boðun væri hafin. Rýmingu svæðisins var lokið klukkan 03:46 um nóttina.

Áfram var haldið að afla upplýsinga um hvar eldsumbrotin væru til að hægt væri að taka ákvarðanir um frekari aðgerðir. Klukkan 00:39 tilkynntu lögreglumenn sem staddir voru í Fljótshlíð að eldglæringar væru sýnilegar í Eyjafjallajökli. Tæpri klukkustund síðar komu svo nákvæmari upplýsingar um staðsetninguna frá björgunarsveitarmanni sem staddur var við bæinn Fljótsdal. Hann hafði mið á eldgosið og taldi það vera annaðhvort austast í Eyjafjallajökli eða vestast í Mýrdalsjökli eða í Tungnakvíslarjökli sem gengur vestur úr Mýrdalsjökli. Hálf tíma síðar barst svo mið á gosstöðvarnar frá Skógum en þaðan að sjá var gosið beint upp af Skógum á Fimmvörðuhálsi. Klukkan fjögur um nóttina komu loks áreiðanlegar upplýsingar um staðsetningu og umfang eldgossins frá þyrilu Landhelgisgæslunnar TF-LÍF.

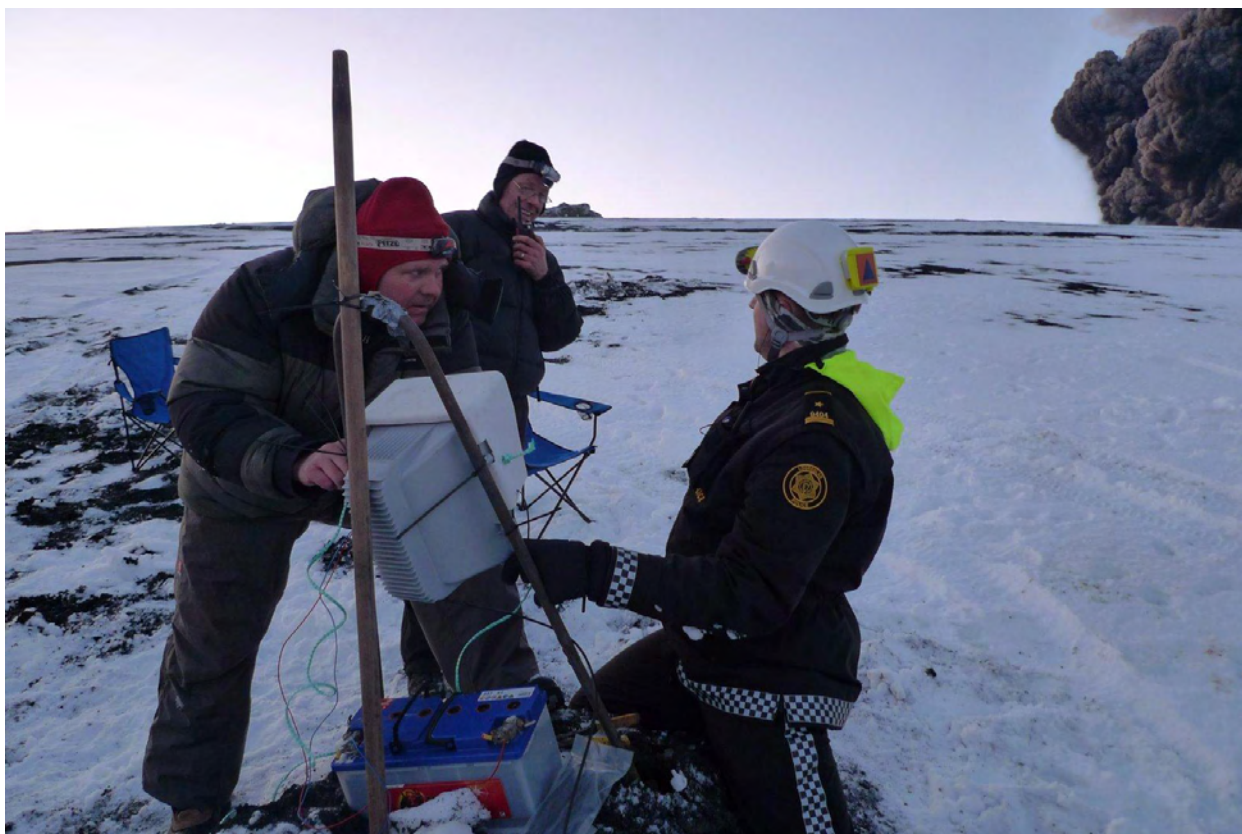
Þar kom fram að gosið væri á um 1 km langri sprungu á norðanverðum Fimmvörðuhálsi. Klukkan átta um morguninn komu svo nákvæmari upplýsingar frá flugvél Landhelgisgæslunnar, TF-SIF. Þar kom fram að gossprungan væri um 0,5 til 1 km að lengd og stefna hennar væri suðvestur norðaustur. Tólf gosstrókar voru á sprungunni og voru fjórir þeirra öflugastir. Hraun sást renna til norðurs frá sprungunni. Lítilsháttar gosmökkur var frá gosinu en hann náði ekki nema um 1 km upp frá gosstöðvunum. Áhrif gossins voru mjög staðbundin.

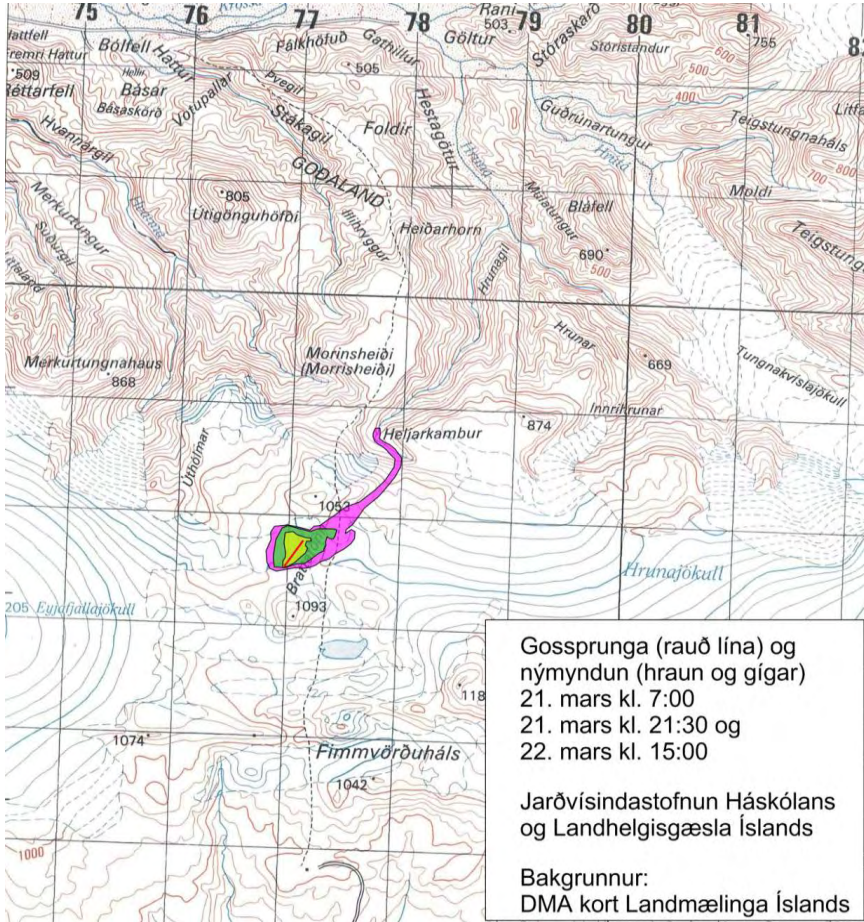
RÍKISLÖGREGLUSTJÓRNIR ALMANNAÞARFNÆÐIS

Að kvöldi 21. mars var aftur farið í flug með jarðvísindamenn á TF-SIF. Þá hafði gossprungan stýst í 300-500 metra og tíu kvikustrókar voru virkir, þeir sterkustu stóðu 100 til 150m í loft upp. Hraun hafði runnið um 1 km til norðausturs frá sprungunni en vegna aðstæðna var ekki hægt að kanna hraunrennsli til norðvesturs. Sárálitill gosmökkur stóð upp frá gosinu. Um nóttina var gosórói á jarðskjálftamælum hviðubundinn.

Þann 22. mars var enn farið í könnunarflug yfir gosstöðvarnar. Þá kom í ljós að hraun var farið að renna niður í Hvannárgil og stóðu gufustrókar uppúr gílinu. Hraunrennsli var meira en daginn áður. Um kvöldið gerði illviðri og sást ekkert til gosstöðvanna hvorki um nóttina né þann 23. mars og ekki fyrr en undir morgun þann 24. mars. Að morgni 23. mars var búið að koma upp vefmyndavélum á Hvolsvelli og á Þórólfsfelli sem horfðu til gosstöðvanna. Vefmyndavélarnar auðvelduðu eftirlit með eldgosinu en reyndust svo enn mikilvægari þegar eldgos var hafið í toppgíg Eyjafjallajökuls í apríl.

Mynd 1 Útbreiðsla hrauns á Fimmvörðuhálsi fyrstu sólarhringa eldgossins.

Tafla 1 Flatarmál hrauns á Fimmvörðuhálsi fyrstu sólarhringa eldgossins.

Dagur	Tími	Flatarmál km ²	Litur
21. mars	7:00	0,05	Ljósgrænn
21. mars	21:30	0,14	Grænn
22. mars	15:00	0,34	Fjólubleikur

Þann 24. mars fóru jarðvísindamenn upp að gosstöðvunum. Hraun var farið að renna niður í Hrunagil og urðu þar miklar gufusprengingar þegar glóandi hraunstykki féllu á snjóskafli í giliinu. Við þessar sprengingar þeyttust hraunbombur hundruð metra í loft upp. Fólki sem var á brúnum gilsins stafaði mikil hættu af þessu. Sýni af gosefnum voru efnagreind og niðurstaðan var að kvikan sem kom upp í gosinu væri basaltkvika.

Á fundi í almannavarnanefnd Rangárvalla- og Vestur-Skaftafellssýslu þann 24. mars var ákveðið að leyfa umferð að gosstöðvunum. Umferð gangandi fólks upp að gosstöðvunum um Skógaheiði og Fimmvörðuháls yrði leyfð en akand um Mýrdalsjökul. Lokað var inn í Þórsmörk vegna hættu á flóðum í ám af völdum eldgossins. Umferð um Eyjafjallajökul var bönnuð vegna þess að óttast var að gossprungurnar gætu lengst í þá átt eða að eldgos gæti komið upp undir jökulhettunni.

Hraun hélt áfram að renna í Hrunagil þann 25. mars og daginn eftir tók hraun að renna í átt að Hvannárgili og síðdegis sást á vefmyndavélum að hraun var farið að renna ofan í gilið með tilheyrandi gufusprengingum og smáflóðum í Hvanná. Lítil breyting varð á gosinu fram til 31. mars en þá opnaðist ný gossprunga norðan við og nær hornrétt á þá fyrri þegar komið var framundir kl. 20 um kvöldið. Þá var nokkur hópur göngufólks staddur á Bröttufönn í kverkinni milli gossprungnanna og voru þylur ræstar umsvifalaust til að ferja fólk af Bröttufönn niður í Þórsmörk. Þar komu að vélar frá einkafyrirtækjum og TF-LÍF. Þórsmörk var ekki rýmd en lokað var fyrir umferð inn og út úr Þórsmörk vegna hættu á að skyndilegur og mikill vöxtur kæmi í Hvanná. Einnig var lokað fyrir umferð upp á Mýrdalsjökul af varúðarástæðum.

Þann 4. apríl tók hraun að renna í vestari drög Hvannárgils og við það óx töluvert í Hvanná. Þann 5. apríl gerði illviðri á Fimmvörðuhálsi og sást ekki til gosstöðvanna fyrr en þann 7. apríl. Þá flugu vísindamenn yfir gosstöðvarnar og sáu að hætt var að gjósa á fyrri sprungunni sem opnaðist á Fimmvörðuhálsi. Hraun var hætt að renna í Hrunagil en rann enn á Hvannárgil og enn gaus af krafti í nýrri sprungunni. Þann 9. apríl var enn nokkur gangur í gosinu á nýrri sprungunni en síðan fór að draga úr krafti þess og þann 13. apríl var engin virkni í gígnum og hraunrennsli hætt.

Mikil umferð var inn Fljótshlíð meðan á eldgosinu á Fimmvörðuhálsi stóð. Þaðan sást vel til eldstöðvanna og var tilkomumikið að fylgjast með því eftir að skyggja tók. Þá sótti fólk stíft að fara uppá Fimmvörðuháls. Vegurinn upp Skógaheiði var lokaður fyrir annarri bílaumferð en björgunarsveita og lögreglu en göngumenn gátu farið þar um. Þeir sem vildu aka að eldstöðvunum fóru um Mýrdalsjökul. Færi um Mýrdalsjökul var oft þungt og nokkur brögð voru að því að fólk væri þar á ferð á faratækjum sem ekki hentuðu til jöklaferða. Þá voru einnig margir þar á ferð sem ekki höfðu neina reynslu af jöklaferðum. Þetta jók álag á björgunarsveitir og þurfti mikinn mannskap og mörg farartæki til að sinna þeirri aðstoð. Megnið af þeim tíma sem eldgosíð stóð voru björgunarsveitarmenn á vakt uppi á hálsinum og jafnframt var þar vakt frá lögreglu. Þann 30. mars var opnað fyrir umferð inn í Þórsmörk og þurfti þá að bæta við gæslu þar. Umferð var bönnuð um Hrunagil og Hvannárgil vegna hættu á gasmengun frá hrauninu. Manna þurfti lokanir við gilkjäftana og þegar leið á gosið var umferð um Heljarkamb yfir á Fimmvörðuháls bönnuð og þurfti þá að manna lokunarpóst þar.

Eldgos í toppgíg Eyjafjallajökuls.

Upp úr kl. 23:00 að kvöldi miðvikudagsins 14. apríl hófst hrina jarðskjálfta suðvestan við topp Eyjafjallajökuls. Jarðskjálftavakt Veðurstofu Íslands, almannavarnadeild ríkislögreglustjóra og almannavarnir í héraði fylgdust grannt með framvindu mála. Klukkan 01:00 um nóttina var tekin ákvörðun um að rýma bæi sunnan undir Eyjafjallajökli og að virkja Samhæfingarstöð almannavarna í Skógarhlíð. Klukkan 1:38 tilkynnti Veðurstofan að jarðskjálftum færi fækkandi en að órói færi vaxandi en það væri vísbending um að eldgos væri að hefjast. Ekkert skyggni var að jöklinum neðan úr byggð. Klukkan 03:50 tilkynntu vísindamenn að allar líkur væru á að eldgos væri hafið í eða við Eyjafjallajökul og klukkustund síðar var ákveðið að rýma afganginn af rýmingarsvæðum em skilgreind eru í viðbragðsáætlun vegna eldgosa í Eyjafjallajökli.

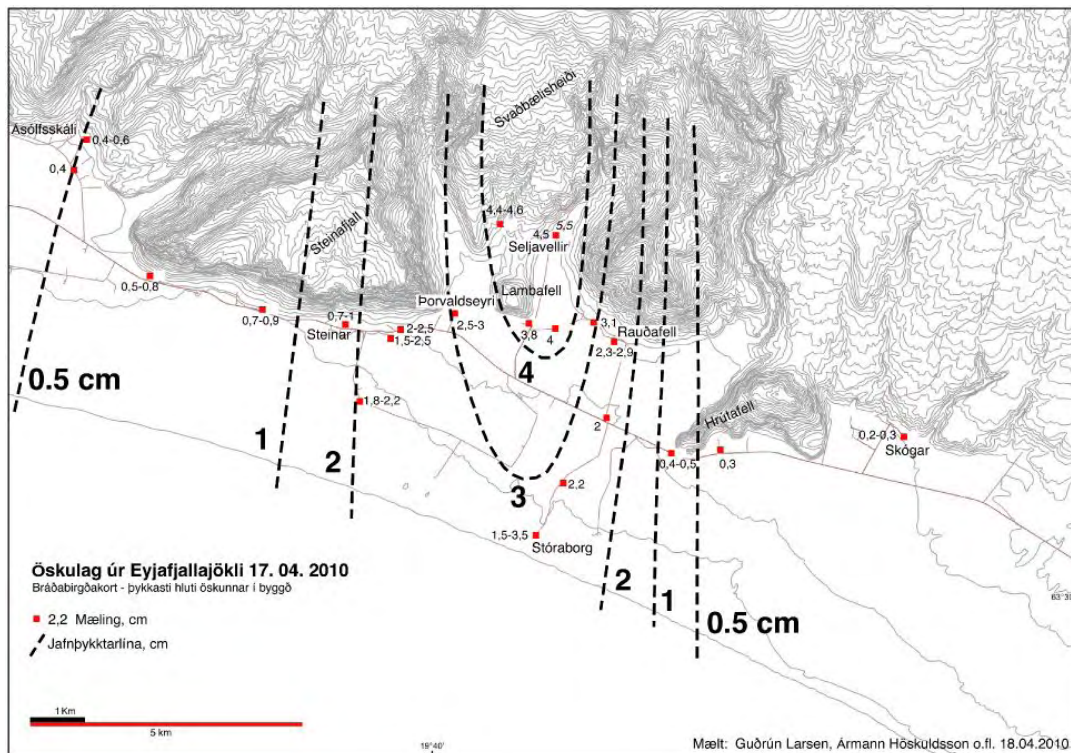

Milli klukkan 6 og 7 um morguninn fóru að berast tilkynningar frá flugvélum um að frá þeim sæjust gufubólstrar sem næðu um 1000 fet uppúr skýjum yfir Eyjafjallajökli, undir klukkan 8:30 var hæð stróksins komin í 5000 fet. Klukkan 8:36 kom tilkynning frá TF-SIF um að jökulflóð rynni niður með Gígjökli beggja vegna. Klukkan 8:54 komu fréttir af því að gosmökkur væri kominn í 12-14 000 fet og leggi undan vindi í austur, mökkurinn var ekki kröftugur. Í ratsjá flugvélar Landhelgisgæslunnar sást að sigdæld var komin í suðvestanverðan toppgíg Eyjafjallajökuls. Sigdældin fór ört stækkandi og var orðin um 1 km að lengd og 600 metra breið kl. 9:27. Á sama tíma fór vatn ört vaxandi í Markarfljóti. Um klukkan 11 var gossprungan orðin 2 km að lengd en var þó ekki samfelld, á sama tíma var tilkynnt að mikið flóð væri komið í Svaðbælisá sunnan undir Eyjafjallajökli.

Um hádegi var ákveðið að rjúfa Þjóðveg 1 við nýju Markarfljótsbrúna til að minnka líkur á því að hlaup í Markarfljóti skemmdi brúna. Hlaupið náði niður að nýju brúnni milli kl. 13 og 14. Varnargarðar meðfram Markarfljóti héldu í flóðinu. Um kl. 17 kom svo annað hlaup niður Gígjökul og út í Markarfljót og náði það niður að gömlu brúnni yfir Markarfljót um kl. 19:30. Næstu daga komu nokkur smærri flóð niður Gígjökul.

Fyrsta dag gossins varð vart við öskufall allt umhverfis Eyjafjallajökul og í sveitunum fyrir austan hann. Sumsstaðar var öskufall það mikið að skyggni fór niður í 50 metra. Næstu daga var vindátt ýmist vestanstað eða norðastæð og varð öskufall mest undir Eyjafjöllum og svo austur um allt að Kirkjubæjarklaustri. Mest varð öskufallið á svæðinu frá Ásólfskála og austur að Hrótafelli.

Mynd 2 Dreifing ösku úr eldgosinu í Eyjafjallajökli 17. apríl 2010. (Guðrún Larsen, Ármann Höskuldsson o.fl. 2010).

Fyrstu daga gossins, 14. til 17. apríl, var það hreint sprengigos. Á því tímabili bárust um 750 tonn af gosefnum upp úr gígnum á sekúndu. Kvikan tættist sundur þegar hún barst upp í gegnum bræðsluvatn í gíginum, af þessum sökum var askan sem barst frá eldgosinu ákaflega fínkornuð. Nokkuð dróg úr sprengivirkni á tímabilinu 18. til 21. apríl og er það talið hafa stafað af því að minna væri af gasi í kvikunni þannig að hún tættist minna þegar gasið losnaði þegar hún náði til yfirborðs. Þann 21. apríl hafði myndast gjallgígur innan í ískatlinum sem myndaðist í toppi Eyjafjallajökuls. Þá minnkaði sá ís sem kvikan bræddi þegar hún kom til yfirborðs og hraun tók að renna. Áfram var þó nokkur sprengivirkni með öskufalli. Þessi virkni hélst fram til tímabilsins 2. til 4. maí en á því tímabili sást ekki til eldstöðvanna svo ekki er hægt að segja með vissu hvenær virknin breyttist á ný. Næsti fasi gossins einkenndist af því að kvika tættist eingöngu vegna losunar gass úr kvikunni. Gosið var með þeim hætti frá 2. til 4. maí og framundir það að hlé varð á gosvirkninni þann 23. maí.

Eins og áður sagði var mikið öskufall í nágrenni Eyjafjallajökuls fyrstu sólarhringanna. Öskufallsgeirinn var reyndar fremur mjór, sjaldnast meira en 10-15 km á breidd þar sem hann fór yfir byggð en vindátt réði því fullkomlega hvar askan féll. Þar sem askan var ákaflega fíngræð fauk hún auðveldlega svo

öskufok varð víða á svæði þar sem aska hafði fallið áður. Dagana 14. til 17 apríl var öskumökkurinn stundum svo þykkur á köflum að myrkur varð um miðjan dag og skyggni varð oft minna en 30 metrar undir Eyjafjöllum. Jafnvel kom fyrir að skyggni fór undir 2 metra þegar verst lét. Þessa fyrstu daga

gossins stóð gosmökkurinn gjarna í 5 til 10 km hæð. Askan barst um langan veg með háloftavindum og truflaði flug vítt og breitt um Evrópu. Hundruðir þúsunda manna voru strandaglópar af þessum sökum í Evrópu og truflanir urðu líka á flugi til og frá Evrópu. Flugvöllum var lokað um lengri eða skemmri tíma frá Noregi í norðri suður um Spán, Portúgal og Ítalíu og frá ströndum Atlantshafsins allt austur til Finnlands og Austurríkis.

Á heimavelli hafði öskufallið ýmis áhrif. Halda varð skepnum á húsi vegna hættu á flúoreitrun. Þetta olli talsverðum vandræðum þegar leið á gosið því sauðburður stóð sem hæst svo fljótt þrengdi að fé á húsum. Þegar frá leið var ákveðið að koma upp beitarhólfum austanvið öskufallssvæðið þangað sem hægt var að flytja sauðfé en fjalland Eyfellinga er ónothæft. Öskufallið hafði einnig áhrif á flutninga því ófært var að fara með flutningabíla um svæðið. Askan barst inn í bílana og spillti flutningnum auk þess sem allar síur fylltust og kostnaður við skipti á þeim var mikill. Því fóru landflutningar milli Austurlands og suðvesturhornesins norður um land. Þá eru enn ónefnd óþriffin í hífýlum fólks á öskufallssvæðinu, truflun á skólahaldi og það sem ekki var verandi úti við suma daga.

Almannavarnastig vegna eldgosa á Fimmvörðuhálsi og í Eyjafjallajökli

Vísindamannaráð almannavarna kom saman þann 5. mars vegna aukinnar jarðskjálftavirkni í Eyjafjallajökli og í kjölfarið var virkuð viðbragðsáætlun vegna eldgoss í Eyjafjallajökli á lægsta háskastigi almannavarna eða **óvissustigi**. Óvissustig einkennist af atburðarás sem er hafin og ætla má að geti leitt til þess að öryggi fólks og/eða byggðar sé stefnt í hættu. Athuganir, rannsóknir, vöktun og greiningar voru auknar og komið á frekara samráði milli almannavarna og þeirra stofnana sem málið varðar. Þann 20. mars hófst síðan eldgos við Fimmvörðuháls og í framhaldi var lýst yfir að starfað væri á hæsta háskastig almannavarna, **neyðarstigi**, sem krefst tafarlausra aðgerða vegna atburðar, sem hefur átt sér stað. Samhæfingarstöðin í Skógarhlíð var virkuð með fullri áhöfn. Aðgerðastjórn umdæmis var staðsett í stjórnstöðinni á Hellu og forgangur rýminga var stjórnað þaðan. Vettvangsstjórn var á Hvolsvelli. Fjöldahjálparstöðvar Rauða krossins voru opnaðar á Hellu, Hvolsvelli og í Vík og hjálparsíminn 1717 var virkjaður vegna eldgossins. Þegar ljóst varð að gosið var utan jökuls og ekki hætta á flóðum, var rýmingu fljótlega aflétt. Skömmu síðar kom í ljós tilkomumikið eldgos við Fimmvörðuháls, sem sást víða af Suðurlandi. Fjöldi ferðamanna heimsóttu gosstöðvarnar, ýmist yfir Mýrdalsjökul á sérútbúnum jeppum, gangandi frá Skógum eða Þórsmörk eða flugu yfir svæðið. Þann 12. apríl virtist gosið hafa fjarað út og háskastig lækkað niður í **hættustig**, sem gefur til kynna að heilsu og öryggi manna, umhverfis eða byggðar er ógnað af náttúru- eða mannavöldum en eru þó ekki svo alvarlegar að um neyðarástand sé að ræða. Þann 14. apríl hófst síðan gos að nýju og þá úr toppgíg Eyjafjallajökuls. Háskastig var sett á

neyðarstig að nýju og rýmt samkvæmt áætlun um eldgos í Eyjafjallajökli með hættu á jökulhlaupum niður hlíðar Eyjafjallajökuls. Að þessu sinni komu hlaup niður Gígjökul í Markarfljót. Einnig kom hlaup niður Svaðbælisá sem rennur undan Eyjafjallajökli til suðurs. Mikill gangur var í gosinu með tilheyrandi öskufalli og drunum þar til 23. maí að gos datt niður að mestu. Öskuskot komu í kjölfarið, það síðasta þann 17. júní. Gera má ráð fyrir yfirlýsingu um goslok að þremur mánuðum liðnum verði engin breyting á.

Upplýsingafundur með íbúum á áhrifasvæði eldgosanna

Þann 11, 15, 16 og 17. mars, skömmu fyrir gosið á Fimmvörðuhálsi boðaði lögreglustjórinn á Hvolsvelli Kjartan Þorkelsson til fundar með heimamönnum til að kynna nýuppfærða viðbragðs- og rýmingaráætlun vegna Eyjafjallajökuls. Farið var yfir hættumat vegna eldgosa og jökulhlaupa úr Eyjafjalla- og Mýrdalsjökli, skipulag almannavarna auk þess sem fjallað var um rýmingu svæðisins. Sveinn Kristján Rúnarsson yfirlögregluþjónn kynnti rýmingarþáttinn og Magnús Tumi Guðmundsson sagði frá þróun skjálftavirkinnar í jöklinum.

Fjöldi upplýsingafunda voru síðan haldnir með heimamönnum eftir að eldgosin hófust. Fundir voru haldnir á Hvolsvelli, Heimalandi, Vík, Kirkjubæjarklaustri, Laugalandi, Hellu, Vestmannaeyjum og fleiri stöðum. Þessir fundir voru jafnan þéttsetnir. Lögreglustjórinn á Hvolsvelli, fulltrúar almannavarnadeildar ríkislögreglustjóra og sérfræðingar Veðurstofu og Jarðvísindastofnunar og fleiri kynntu stöðu og horfur og íbúar komu með fyrirspurnir um ýmsa þætti sem vörðuðu eldgosin og ýmis áhrif þeirra á svæðinu. Gott samstarf var milli íbúa svæðisins og almannavarnayfirvalda á meðan eldgosin stóðu yfir.

Upplýsinga- og fjölmiðlateymi SST

Aðdragandi að stofnun upplýsinga- og fjölmiðlateymis innan Samhæfingarstöðvar almannavarna (SST) var þrír dagar. Mikil virkni var í gosinu í Eyjafjallajökli og truflun var orðin á flugi í allri Evrópu. Fjöldi erlendra fjölmiðla sótti til landsins og mikil þörf var á miðlun áreiðanlegra upplýsinga, ekki síst til almennings erlendis sem varð fyrir áhrifum af öskufalli. Óvissa um framvindu gossins var einnig mikil og töluverð hætta talin á misvísandi upplýsingum frá einstökum stjórnvöldum, stofnunum, vísindamönnum og hagsmunaaðilum. Vegna þessa var gripið til þess ráðs að stofna eitt fjölmiðla- og upplýsingateymi er hafði það hlutverk að miðla og samræma upplýsingar/tilkynningar frá stjórnvöldum, vísindasamfélaginu og stjórnendum aðgerða um gang gossins og helstu viðbrögð. Teymið hafði aðsetur í SST og einnig var sett upp fjölmiðlasetur á Hvolsvelli. Í teyminu voru starfandi 20-25 einstaklingar sem flestir unnu 14-18 tíma fyrstu dagana en aðrir komu inn til starfa í skemmri tíma. Auk þess að samræma upplýsingar og miðla til fjölmiðla, ráðamanna og sérstakra hópa vegna hamfaranna, kom hópurinn að skipulagi á heimsóknum ráðamanna inn á hamfarasvæðið og sá um þýðingu og útgáfu á fræðsluefni til almennings. Fyrstu vikurnar voru stöðuskýrslur gerðar daglega á ensku og íslensku og daglegir upplýsingafundir voru í fjölmiðlasetrum á Hvolsvelli og í Björgunarmiðstöðinni í Skógarhlíð. Í fyrstu voru sendar út 3-4 fréttatilkynningar á sólarhring á ensku, íslensku og einnig pólsku. Þýðendur voru hluti af áhöfn SST en þegar leið á aðgerðina tók þýðingadeild utanríkisráðuneytisins við þýðingum á öllu efni. Mikið álag var vegna símsvörunar og fyrstu dagana voru símtöl við erlendar fréttastofur um 700-1000. Á milli viðbragðshóps ferðaþjónustuaðila og fjölmiðlateymisins myndaðist gott samstarf svo og við aðrar stofnanir og sérfræðingar á þeirra vegum sem voru með framsögu og sátu fyrir svörum á upplýsingafundunum. Má nefna Veðurstofu Íslands, Jarðvísindastofnun Háskóla Íslands, Umhverfisstofnun, Matvælastofnun, sóttvarnalækni, Flugstoðir og fleiri. Rauði kross Íslands lagði fram bæklinga á ensku um öskufall og áhrif ösku á heilsu. Leyfi fyrir þýðingu var til staðar og brugðið var á það ráð að þýða þá strax og gefa út á rafrænu formi.

Neyðar samskipta- og upplýsingakerfið CECIS

Íslendingar taka þátt í samstarfi Evrópusambandsins í almannavörnum og einn þáttur í því samstarfi er samskiptanetið CECIS (Common Emergency Communication and Information System). Þetta gagnvirka samskiptanet sem aðildarlönd Evrópusambandsins, Noregur, Ísland og Liechtenstein taka þátt í, er notað þegar hamfarir verða með það að markmiði að greiða fyrir skilvirkt og hratt viðbragð. Í kerfið eru skráðar upplýsingar um þau úrræði sem eru í boði við hamfarir í samstarfslöndunum. Í upphafi gossins var þetta kerfi virkjað og var Íslendingum boðin aðstoð ef þeir þyrftu á henni að halda. Haldnir voru

símafundir þar sem farið var yfir stöðuna bæði með almannavarnayfirvöldum Evrópusambandsins og Norðurlandanna. Ítölsku almannavarnayfirvöldin sýndu ástandinu sérstakan áhuga og velvilja og voru í sambandi við íslensk almannavarnayfirvöld. Þeir buðu meðal annars Veðurstofunni sérstakan radar til afnota vegna eldgossins til að hægt væri að fylgjast með öskustróknum og öskufalli.

Skipulag áfallahjálpar vegna gossins í Eyjafjallajökli

Samráðshópur áfallahjálpar á landsvísu hefur aðstöðu í Samhæfingarstöð almannavarna (SST). Samráðshópur áfallahjálpar í SST myndar bakland fyrir samráðshóp innan umdæmis og sinnir beiðnum frá umdæmum um frekari aðstoð vegna áfallahjálpar. Hópurinn er skipaður aðilum frá almannavarnadeild ríkislögreglustjóra (AVD), Félags- og tryggingamálaráðuneyti, Landlæknisembætti/sóttvarnalækni, Áfallamiðstöð Landspítala, Rauða krossi Íslands og Þjóðkirkjunni. Hópurinn kemur reglulega saman.

Samráðshópar áfallahjálpar í lögregluumdæmum hafa starfsaðstöðu í húsnæði aðgerðastjórnar (AST) umdæmanna eða í þjónustumiðstöð, hafi hún verið sett á laggirnar. Samráðshópur umdæmis tekur til starfa þegar vá er yfirvofandi eða hefur orðið og vinnur að samhæfingu áfallahjálpar í umdæminu. Samráðshópur áfallahjálpar í SST átti fund með samráðshópi áfallahjálpar í umdæmi lögreglunnar á Hvolsvelli og var farið yfir skipulag á landsvísu og innan hvers umdæmis. Eftir það starfaði hópurinn sjálfstætt og eftir gos sá hópurinn um skipulag við sálfélagslegan stuðning og áfallahjálpar í umdæminu. Hópurinn leitaði eftir stuðningi til samráðshóps áfallahjálpar í SST sem útvegaði frekari bjargir eins og beðið var um hverju sinni. Samhliða því að sinna verkefnum vegna afleiðinga eldgossins í Eyjafjallajökli hefur samráðshópur áfallahjálpar í SST unnið að uppfærslu og endurbótum á viðbragðsáætlun vegna áfallahjálpar á landsvísu. Stefnt er að kynningu á uppfærðri áætlun á vinnudegi áfallahjálpar um mánaðamótin september - október næstkomandi.

Rannsókn- áhrif öskufalls á heilsufar

Rannsókn á heilsufarslegum afleiðingum ösku og annarra efna frá eldgosinu í hófst á Suðurlandi á byrjun júní. Rannsóknin er á vegum sóttvarnalæknis og var unnin í samvinnu við sóttvarnalækna og heilbrigðisstarfsmenn á Suðurlandi, lækna og hjúkrunarfræðinga lungnadeildar Landspítala og fleiri aðila. Rannsóknin beindist fyrst fremst að þeim sem urðu fyrir hvað mestu öskufalli í námunda við eldstöðina. Markmið rannsóknarinnar er að meta hugsanleg bráð heilsufarsleg áhrif gjóskunnar, gildi sóttvarnaráðstafana sem beitt hefur verið og hvort grípa þurfi til frekari ráðstafana. Einnig er áætlað að meta langtíma áhrif öskufalls á heilsufar.

Öskufok – öskumistur

Mikið öskufall varð í gosinu í Eyjafjallajökli og öskufjúk hefur verið viðvarandi vandamál á svæðinu. Mælingar á svifryki í Vík, á Hvolsvelli og við Þjónustumiðstöðina á Heimalandi hafa ítrekað sýnt hækkun á svifryki og léleg loftgæði. Fólki hefur verið ráðlagt að halda sig innan dyra og nota rykgrímu og hlífðargleraugu ef nauðsynlegt er að vera úti við. Um miðjan júní gáfu Umhverfisstofnun og sóttvarnalæknir í samvinnu við almannavarnadeild ríkislögreglustjóra út leiðbeiningar um hvað skal gera og hvað skal ekki gera í öskufoki. Leiðbeiningarnar eru vistaðar á eftirfarandi vefsíðum: www.almannavarnir.is, www.ust.is, www.landlaeknir.is Á slóðinni kort.vista.is er hægt að skoða magn svifryks í lofti hverju sinni.

Þjónustumiðstöðvar og uppbyggingarstarf

Það var ljóst allt frá fyrstu dögum eldgossins í Eyjafjallajökli, er þéttir öskustrókar lögðu frá gosinu og yfir nágrannasveitirnar að mikið hreinsunarstarf var framundan á all stóru svæði. Ríkjandi vindáttir gerðu það að verkum að svæðin suður og suðaustur af gosstöðvunum urðu fyrir miklu öskufalli. Tvær þjónustumiðstöðvar voru opnaðar á vegum almannavarnadeildar ríkislögreglustjóra vegna eldgossins. Þjónustumiðstöð var starfrækt í félagsheimilinu Heimalandi, Vestur Eyjafjöllum frá 23. apríl. til 8. júní og stýrði Vagn Kristjánsson starfinu þar og í Vík í Mýrdal frá 11. maí til 8. júní undir stjórn Guðmundar Inga Ingasonar. Samkvæmt 14. grein almannavarnalaga nr. 82/2008 er ríkislögreglustjóra heimilt að opna tímabundið þjónustumiðstöð vegna tiltekinnar hættu eða hættuástands.

Hlutverk þjónustumiðstöðvanna er að veita íbúum í grennd við gosstöðvarnar í Eyjafjallajökli þjónustu og aðstoð við uppbyggingu á svæðinu. Felst það meðal annars í hreinsunarstarfi og skipulagningu á endurreisninni auk þess að vera upplýsingamiðstöð fyrir íbúa svæðisins vegna eldgossins. Þar komu fulltrúar frá Landgræðslu ríkisins, Jarðvísindastofnun, Umhverfisstofnun, Heilbrigðiseftirliti Suðurlands, Búnaðarsambandi Suðurlands, Bændasamtökum Íslands, sóttvarnalækni og fleirum og svöruðu spurningum og fluttu erindi. Í sumar starfaði Sigrún Árnadóttir sem verkefnastjóri vegna eldgossins og tók saman stöðuskýrslu og lagði fram tillögur að frekari uppbyggingu á skaðasvæðinu. Vagn Kristjánsson mun stýra áframhaldandi starfi á svæðinu í samvinnu við starfsmenn almannavarnadeildarinnar.

Skálaverðir heimsóttir

Ekki varð ljóst fyrr en í júní að hægt yrði að opna leiðina inn í Þórsmörk þar sem flóðið frá Gígjökli tók í sundur veginn þangað auk þess sem hættuástand var viðvarandi við Gígjökul. Ennfremur var öskufall talsvert. Í byrjun júlí heimsóttu fulltrúar almannavarnadeildarinnar skála Ferðafélags Íslands, Útivistar og Farfugla sem staðsettir eru á áhrifasvæði eldgosa í Eyjafjallajökli og Mýrdalsjökli. Kjartan Þorkelsson lögreglustjóri á Hvolsvelli fór með í Þórsmörk til að kanna ástandið þar.

Í ljós kom að í Þórsmörk var ástandið nokkuð gott og ferðamenn farnir að heimsækja svæðið og skálaverðir sæmilega bjartsýnir með sumarið. Farið var yfir viðbúnað og viðbragð vegna eldgoss með skálavörðum í skálunum í Básum, Langadal og Húsadal í Þórsmörk, auk þess sem farið var í skálana í Emstrum, Hvanngili og við Álfvatn. Dreift var bæklingum á sex tungumálum um eldgos og viðbrögð við gosi kynnt á þeirra svæði. Skotið var upp hljóðbombum við skálana en það er liður í viðvörun á hálendinu um að eldgos í Kötlu sé hafið.

